

UDK 343.915:37
343.8:37

Pogoji za uspešnost obravnavanja mladoletnih prestopnikov

Obrad Perić*

1. Uvod

Niti malo ni sporno, da je obravnavanje usmerjeno na to, da spremeni vedenje prestopnikov. Toda sredstva, ki so bila v zgodovini človeške družbe v ta namen uporabljena, so bila zelo različna. Človeška družba se dolgo ni mogla otresti zablode, da je na poboljšanje obsojenca mogoče vplivati le s trpljenjem, pokoro in celo s povzročanjem telesnih bolečin. Ne poudarja se brez razloga, da je zgodovina obravnavanja prestopnikov dejansko zgodovina pokore.¹ Toda dvom, ki se je v nekem obdobju postavil, namreč ali naj bo obravnavanje pokore ali širok register postopkov, preračunanih na to, da se prestopnik poboljša, je rešen — vsaj kar zadeva mladoletne prestopnike; na to so vplivali številni dejavniki, in sicer v prid druge možnosti. Na splošno lahko rečemo, da v sedanosti prevladuje edukativna koncepcija, ne glede na vrsto kazenskega ukrepa. Seveda pa je treba pristaviti, da ne zadošča le z zakonskim aktom prepisati kazenskih ukrepov, temveč je treba doseči, da ti izpolnjujejo nekatere pogoje, preden se uporabijo. Po drugi strani pa tudi ni brez pomena, kakšno vsebino jim je treba dati v času samega izpolnjevanja.

Ni naš namen prikazovati zgodovino obravnavanja mladoletnih prestopnikov, temveč pregledati nekatere okoliščine, ki po našem mnenju lahko vplivajo na njegovo uspešnost, če izhajamo od sedanje razvojne ravni. Te okoliščine so lahko dveh vrst: nekatere zadevajo kazenske ukrepe, ki se uporabljajo za mladoletne prestopnike, druge pa njihovo izpolnjevanje. Vse hkrati naj bi omogočilo uspešnejše doseganje namena, tj. prevzgoje mladoletnih prestopnikov.

2. Pogoji glede kazenskih ukrepov

2. 1. Številnost in raznolikost kazenskih ukrepov

Ustanovitev prvih meščanskih šol kazenskega prava je za kazensko pravni status mladoletnika večstransko pomembno, predvsem pa zato, ker so tedaj opazili nekatere probleme v zvezi z mladoletnikovo osebnostjo. Vendar to ni vpli-

valo tudi na uporabo kazni zoper to starostno kategorijo. Le-ta je bila resda odvisna od poprejšnjega rešenega vprašanja izbire (discernement), toda kljub temu je bilo lahko računati na to klasično sredstvo kriminalne politike. Razen tega je v nasprotnem primeru, tj. v primeru negativne odločitve o mladoletnikovi razvitosti, ostal sodišču na voljo zelo reven register vzgojnih ukrepov. Lahko torej sklepamo, da je bilo število kazenskih ukrepov v tedanjem obdobju zelo majhno.

Z razvojem disciplin, ki proučujejo mladoletnikovo osebnost, in v splošni družbeni klimi v začetku tega stoletja, ki je pripomogla da se ta spoznanja uporabljajo tudi v praksi, se je število ukrepov, namenjenih mladoletnikom začelo čedalje bolj večati. Pri tem je treba opozoriti zlasti na razmerja, ki obstaja med njimi. Medtem ko je bila kazen rezervirana samo za izjemne in zelo redke primere, se je število kazenskih ukrepov praktično povečevalo v prid vzgojnemu ukrepu; ti so tako postali temeljna vrsta kazenskih ukrepov. Obdobje, ki je nastopilo po drugi svetovni vojni, je prineslo še večje naraščanje njihovega števila. Tako ob upoštevanju, da je mladoletnikova osebnost kompleksen pojem, lahko trdimo: čim večja so bila spoznanja o njej, njenih zahtevah in potrebah, tem bolj je rastlo število kazenskih ukrepov, namenjenih tej starostni skupini. Številnost kazenskih ukrepov pa je le ena plat zadeve. Druga, ki skupaj s prvim sestavlja celoto, je njihova raznolikost. Ne samo, da so postavljene zahteve, da morajo biti kazenski ukrepi številni, temveč morajo biti čim bolj raznoliki, uporabni za kar največje število položajev. Torej je šel razvoj v smer povečevanja njihovega števila, prav tako pa tudi njihove raznolikosti. Toda čeprav raznoliki bi morali sestavljati koherentno celoto, iz katere bi se lahko po potrebi izbral ustrezen ukrep zoper določenega mladoletnika.² Če pa se zdaj vprašamo, ali je to načelo tudi uresničeno, moramo reči, da razvoj, čeprav močno poudarjen, doslej še ni pripeljal do poenotenja vrst kazenskih ukrepov, do njihovega tolikšnega zbliževanja, da bi se ločili le po obravnavanju.

² Eden izmed sklepov VII. kongresa Mednarodnega združenja sodnikov za mladoletnike je, da morajo biti kazenski ukrepi zoper mladoletnike »medsebojno usklajeni, da sestavljajo zelo gibljivo in popolno lestvico, od popolne oprostitve do najbolj zaprtega obravnavanja«. — Conclusiones du VII Congrès de l'Association internationale des magistrats de la jeunesse, p. 989.

* Obrad Perić, doktor znanosti, znanstveni sodelavec inštituta za kriminološka in sociološka raziskovanja. Gračanička 18, 11000 Beograd.

¹ H. Veillard-Cybulska: Les apports des sciences humaines au traitement des délinquants mineurs, p. 33.

Temu zdaj stojijo napoti številne težave. Po drugi plati pa je vprašanje, koliko je kak ukrep — bodisi vzgojni ukrep bodisi kazen — lahko »ustrezen«, če se pri določanju kazenske odgovornosti mladoletnika le delno upošteva njegova osebnost, oziroma če se njegova osebnost le manj potrdi v kazenski odgovornosti, kar je v zdajšnjih zakonodajah najpogostejše.

Če to pustimo ob strani, je deloma zanimiveje ugotoviti, ali je tudi objektivno mogoče v vsakem primeru uporabiti popolnoma »ustrezen« kazenski ukrep. Lahko rečemo, da to očitno ni vselej mogoče. Očitno je namreč, da »obstaja toliko različnih osebnosti, kolikor je sploh na svetu ljudi.«³ Tedaj je jasno, da ukrep ne more biti vedno tak, da bi popolnoma ustrezal določeni osebnosti. Zato pa je nujno potrebno, da je vsaj približno ustrezen in da med drugim vsebuje tudi nekatere posebnosti, lastne sicer kazenskim ukrepom zoper mladoletnike.

Upoštevanje doslej povedano o številčnosti, zlasti pa o raznolikosti kazenskih ukrepov lahko dodamo, da so v praktični realizaciji še vedno redke zakonodaje, ki izpolnjujejo obe zahtevi.⁴ Dandanes je prišlo do spoznanja, da je čedalje manj tako imenovanih normalnih primerov, čedalje več pa takšnih, pri katerih gre za lažje ali hujše oblike osebnostnih motenj. Temu primerno bi moralo biti tudi večje število ukrepov, ki bi kar najbolj ustrezali vsem tem primerom. Vendar se to ne kaže ustrezno tudi v kazenskih zakonodajah.

Kot zadnje v zvezi s tem vprašanjem povem, da se je s povečevanjem števila in raznolikostjo kazenskih ukrepov postavila tudi zahteva po kopičenju oziroma izrekanju in uporabi več kazenskih ukrepov hkrati, in sicer tako s povezavo kazni in vzgojnih ukrepov kot tudi s povezavo različnih vzgojnih ukrepov.⁵

Na podlagi vsega tega bi lahko poudarili zahtevo za čim večjim številom kazenskih ukrepov, zlasti pa še za njihovo raznolikost. Brez tega niti rešitev kazenske odgovornosti ne bi imela uspeha, pa če je še tako v duhu novih koncepcij. Prav tako bi bilo potrebno, da bi vsi

³ L. Lazarević idr.: *Primena zavodskih vaspitnih mera prema maloletnicima*, str. 50.

⁴ M. Simon-Depitre: *Le regime pénal des mineurs*, p. 145.

⁵ Lahko rečemo, da je to bolj ali manj sprejeto v večini zakonodaj — praviloma med vzgojnimi ukrepi, redkeje pa med temi in kaznimi. Glej npr. J. Chazal: *L'expérience des tribunaux pour enfants, son exploitation devant les juridictions de majeurs*, p. 515.

kazenski ukrepi sestavljali eno celoto, tako da bi bilo obravnavanje edino merilo, ki bi ločilo druge od drugih. Poudariti pa je treba, da obstaja tudi drugačno pojmovanje, ki meni, da je prišel čas za kritično presojo te temeljne ideologije.⁶

Toda vse o čemer smo govorili doslej, je le eden od pogojev za uspešnost obravnavanja. Potrebno je namreč, da imajo kazenski ukrepi, ki so namenjeni mladoletnikom, tudi nekatere druge lastnosti.

2. 2. Časovna nedoločenost kazenskih ukrepov

Če se sprejme stališče, da je kazenski ukrep, ki se izreka mladoletniku, popolnoma obrnjen k njegovi prihodnosti in poboljšanju — ves dosedanji razvoj tega vprašanja potrjuje takšno stališče — tedaj se postavlja vprašanje, ali lahko za to potrebni čas določimo vnaprej?

Če zadevo pregledamo iz tega zornega kota, bi bila nedoločenost kazenskih ukrepov logična posledica njihove narave. Ta se torej »sama po sebi razume v sistemu, ki je po svoji temeljni usmerjenosti edukativen.«⁷

Toda to stališče je sad novejših pojmovanj vprašanja mladoletnih prestopnikov, kajti do nedavna so veljala nekatera načela o določenem trajanju kazenskih ukrepov tako za polnoletne kot tudi za mladoletnike.⁸ Toda prav pri mladoletnikih je pravilo *res iudicata* začelo izgubljati veljavo in njegova uporaba se pretresa tudi pri polnoletnih prestopnikih. Glede na prvo stran zadeve je treba reči, da se je o tem govorilo tudi na več mednarodnih kongresih,⁹ tako da je zdaj načelo nedoločenosti kazenskih ukrepov za mladoletnike sprejeto na splošno.¹⁰ Ven-

⁶ Zastopnik te »antitretmanske ideologije« je Inkeri Attila (Finska), takšno stališče je zastopala na VIII. mednarodnem kongresu za družbeno zaščito. Glej: T. Eriksson, *Les techniques de l'individualisation Judiciaire*, pp. 6—7; nadrobnejše o stališčih na tem kongresu zlasti o tem vprašanju Lj. Bavcon: *Kriminalna politika in kazensko pravo na razpotju?* str. 233—234.

⁷ A. Racine: *L'indétermination de la Sentence dans les Juridiction pour Mineurs*, p. 45.

⁸ J. Pinatel: *La méthode de l'éducation surveillée et la loi du 27 juillet 1942*, p. 239.

⁹ Zlasti je karakterističen IX. mednarodni penitenciarjni kongres (leta 1925 v Londonu), čeprav je bilo to vprašanje obravnavano tudi dosti prej. Glej: *Questions et Résolutions traitées et votées par le IX. Congrès Pénitentiaire international, Londres 1925*, p. 179.

¹⁰ M. Ancel: *L'évolution moderne des tribunaux pour enfants*, p. 292; prav tako: Bouzat-Pinatel: *Traité de droit pénal et de criminologie*, p. 316.

dar je treba dodati, da se to načelo praviloma nanaša le na vzgojne ukrepe kot na posebno vrsto kazenskih ukrepov, medtem ko za kazni ne velja enako.

Toda tudi tako sprejeti institut ni brez ugovorov. Zoper nedoločenost ukrepa se poudarjata dva temeljna razloga: prvi je pravne narave (vprašanje pravne varnosti sploh), drugi pa psihološke.¹¹

Prvi ugovor bi bil verjetno bolj utemeljen, če bi šlo za polnoletnega prestopnika, čeprav nekateri menijo, da bi se temu lahko izognili, če bi izpolnjevanje dosledno nadzorovali.¹² Toda ta ugovor je treba popolnoma zavreči, kadar gre za mladoletnika, kajti vse, kar se tukaj ukrepa, je predvsem njemu v prid.¹³

Drugi ugovor zasluži večjo pozornost. Pravi namreč, da mladoletnik, pa tudi njegovi starši, hočejo vnaprej vedeti, koliko časa bo ukrep trajal, in to postaja pri nekaterih »prava obsedenost«.¹⁴

Toda če bi to vprašanje obravnavali širše in ne le s stališča posamičnega interesa mladoletnika ali celo tudi njegovih staršev, bi lahko zavrnilo tudi ta ugovor. Kazenski ukrep je namreč v tem primeru namenjen prevzgoji in popolnjenju mladoletnika, časa za to pa ni mogoče vnaprej določiti. Zato tudi mora biti obravnavanje prilagojeno za vsak konkreten primer glede na evolucijo,¹⁵ tega pa ne smemo povezovali s kakimi trdnimi časovnimi mejami. Če smo se nedvoumno odločili za nedoločenost kazenskih sankcij kot nujen pogoj za uspešno uresničevanje obravnavanja, po našem mnenju lahko pri tem ločujemo dve stvari: po eni plati možnosti, ki se ponujajo že ob izrekanju kakega ukrepa, po drugi plati pa spremembo ali ustavitve kazenskega ukrepa (revizibilnost). Revizibilnost je posledica poprejšnjega stališča, tj. nedoločenosti ukrepa v času izdaje odločbe pristojnega organa.

Predvsem lahko obstajajo takšne zakonske rešitve, ki pri izdaji odločbe ne postavljajo nikakršnih omejitev o trajanju izrečenega kazenskega ukrepa, razen včasih izjemoma doseženo število let.

V tem primeru gre za absolutno nedoločenost. Vendar so redke zakonodaje, ki sprejemajo takšno rešitev, in je zato dosti pogostnejša tako imenovana relativna nedoločenost oziroma široko določen minimum in maksimum, v okviru katerega ima sodišče zares široke možnosti.¹⁶ Toda tako v prvem, kot v drugem primeru je izrečeni ukrep takšne narave, da sodišče pozneje odloča o njegovem trajanju. Iz tega izhaja, da je podvržen spremembi, in sicer v smislu popolne ustavitve ali pa v smislu zamenjave z drugim, primernejšim kazenskim ukrepom. V zvezi s tem podajamo nekatera pojasnila.

Predvsem je treba upoštevati, da je absoluten pogoj za spremembo ali ustavitve kazenskega ukrepa stalno in sistematično opazovanje mladoletnika. Sodnik namreč nima le polne svobode pri uporabi najustreznejšega ukrepa, kar je odvisno od izidov proučevanja osebnosti, temveč naj bi imel tudi možnost ukrep spremeniti, kar naj bo prav tako odvisno od izidov poznejšega proučevanja osebnosti. Prav zato se proučevanje osebnosti vsiljuje kot nujnost v vseh stopnjah postopka in obravnavanja. Osebnost je nekaj, kot poudarja M. Ancel, od česar je treba začeti in na kar se je treba tudi vračati.¹⁷ To je pravzaprav kontinuiran proces. Če namreč domnevamo, da je prejšnji pogoj izpolnjen, ki bilo treba glede na doseženo stopnjo prevzgoje kak ukrep zamenjati z drugim, ustrenejšim, ali pa ga popolnoma ustaviti. Takšno stališče »temelji na spoznanju, da človek ni statično, temveč dinamično bitje in da je resocializacija proces, ki naj prestopnika pripravi za življenje na prostosti.¹⁸ Tak način terja možnost proste zamenjave enega kazenskega ukrepa z drugim brez posebnih formalnih pogojev. Odločilna pri vsem tem naj bi bila potreba za uspešnejše obravnavanje.¹⁹ Iz te postavke izhaja — če se na prvo mesto postavlja osebnost in njene potrebe za uspešnim obravnavanjem — da je novi ukrep lahko tak, ki terja milejše obravnavanje, ali pa tak, ki terja strožje. Upravičeno se lahko vprašamo, ali in koliko je to uresničeno na današnji stopnji razvoja?

¹¹ Več o tem: A. Racine, op. cit. pp. 50—52.
¹² P. Bouzat: *Le Contrôle de L'exécution des mesures de Défense sociale*, p. 288.
¹³ A. Teissier: *Du droit pour le tribunal pour enfants d'ordonner, avec la sanction pénale, l'une des mesures édictées par les articles 15 et 16 de l'ordonnance du 2 fév. 1945*, p. 1112.
¹⁴ A. Racine: op. cit. p. 53.
¹⁵ M. et H. Veillard-Cybulsky: *Les jeunes délinquants dans le monde*, p. 103.

¹⁶ P. Bouzat-J. Pinatel: op. cit. 9. 314.

¹⁷ M. Ancel: *Nova družbena zaščita*, str. 47.

¹⁸ L. Bavcon: *Kriminalna politika in njene tendence v socialistični družbi*, str. 90.

¹⁹ Ibid.

Utemeljeno lahko trdimo, da se danes, ko ločimo dve vrsti kazenskih ukrepov (kazni in vzgojni ukrepi), niso izpolnjeni nujni pogoji, da bi to uresničili. Kolikor se ne postavljajo nekateri razlogi bolj ali manj formalne narave za zamenjavo enega vzgojnega ukrepa z drugim, takšni razlogi praviloma preprečujejo, da bi se »milejši« ukrep zamenjal s »strožjim« oziroma s kaznijo. Revizibilnost je zato omejena, razen izjemoma, samo na vzgojne ukrepe.

Če je nedoločena kazenskih ukrepov nujnost, ki mora najti prostor v zakonodaji, se morajo spremeniti tudi naša pojmovanja tega vprašanja. Nedoločena naj bo enaka za vse kazenske ukrepe, za to pa je potreben enoten sistem, temelječ na enotno rešenem vprašanju kazenske odgovornosti. To pomeni, da je treba imeti pred očmi celotno vprašanje.

3. Pogoji, ki so v zvezi z izpolnjevanjem kazenskih ukrepov

3.1. Metode prevzgoje

Dozdajšnja razlaga kazenskih ukrepov je zadrževala pogoje, ki naj bi jih izpolnjevali kazenski ukrepi zoper mladoletnike, da bi dajale možnosti za uspešno obravnavanje. Toda če so že uporabljeni, se vsiljuje vprašanje njihove vsebine, tj., kako naj se uresničuje namen kazenskih ukrepov, zoper mladoletnike. V dejanski uresničitvi kazenskih ukrepov ima torej prevzgoja najpomembnejše mesto.

Prevzgojne metode so prav tako kot kazenskopравни položaj mladoletnikov kot celota prešle dolg razvoj. Od pokore, uveljavljala se je tudi zoper mladoletnike, do sodobnih prevzgojnih metod, za katere gre zahvala spoznanjem pedagogike, psihologije, psihiatrije in drugih ved pa tudi določenemu družbenemu ozračju, ki je omogočilo njihovo uresničitvev. Zato je treba razlago zožiti tako, da bi pregledali le temeljna vprašanja, predvsem v zvezi z institucionalnim obravnavanjem, to pa tako, da se: a) prikaže razvoj tega vprašanja; b) nakaže vsebina prevzgoje v zdajšnjih razmerah.

a) V prevzgoji so v najzgodnejšem obdobju prevladovali: avtoriteta organov, ki jim je bila zaupana prevzgoja, delo in stroga disciplina. Režim je bil lahko milejši ali strožji, odvisno od ocene vedenja mladoletnikov. Takšna ureditev ni mogla vplivati na poboljševanje značaja mladoletnikov, temveč le na njihovo zuna-

nje vedenje, ki je bilo očitno povsem opazno.²⁰ Napredni sistem prevzgoje, ki je nastal okoli leta 1920, je pri tako napačno pojmovani prevzgoji, na katero so opozarjali psihologi in pedagogi, pomenil velik napredek.²¹ Napredni sistem temelji na ideji, da mladoletniki gredo skozi določene etape, kar je odvisno od stopnje prevzgoje. Ta sistem ima štiri stopnje, in sicer: I. stopnja ali stopnja preverjanja; II. stopnja — normalna; III. stopnja — pridobljene zasluge; IV. stopnja — počasna. Ta sistem se še danes uporablja v številnih državah, še pogosteje pa se povezuje z najnovejšim sistemom prevzgoje. Toda čeprav je napredni sistem pomenil velik napredek, ni brez ugovorov. Kot se navadno poudarja, ta sistem predpostavlja, da je dobro vedenje odvisno od dobre volje, čeprav to za nekatere, tako imenovane normalne primere, drži, pa ne velja za tiste mladoletnike, ki so deficitni, ki sicer kažejo dobro voljo, vendar ne morejo doseči dobrega vedenja.²²

Kot najnovejšo metodo za prevzgojo lahko štejemo tisto, ki povezuje posamično in skupinsko terapijo.²³ Mladoletniki so namreč porazdeljeni v čim manjše skupine (odvisno od tega, kakšne so kadrovske in gmotne možnosti v posamezni državi), ki jih vodijo vzgojitelji; ti imajo tako največ možnosti ugotoviti zmožnosti posameznega mladoletnika in temu primerno uporabljati ustrezne ukrepe za njihovo prevzgojo.

b) Ko prehajamo na vsebino prevzgoje, lahko rečemo, da je danes večinoma sprejeto splošno stališče, da je to trojna akcija: terapevtska, poklicna in razvojna.²⁴

Prevzgoja je terapevtska akcija, ker naj odstrani osebnostne motnje mladoletnikov, kajti med mladoletnimi prestopniki je zelo veliko število takih, ki kažejo odklonske poteze v svoji osebnosti in ki jim je zato potrebna pomoč. Ta akcija je zaupana tako vzgojitelju kot tudi psihologu, psihiatru in drugim strokovnjakom.

Poklicna akcija prevzgoje vsebuje dvoje dejavnosti: šolsko izobraževanje, ki je bilo pri mladoletnih prestopnikih praviloma pomanjkljivo in pripravljane za opravljanje kake de-

²⁰ M. et H. Veillard-Cybulsky, op. cit. p. 130.

²¹ Za ustvarjalca tega sistema štejejo belgijskega pedagoga Rouvraya, za klasično ustanovo, v kateri se je uporabljal, pa dekliško ustanovo Saint-Servais pri Namuru v Belgiji. Glej: Veillard-Cybulsky, op. cit. p. 130.

²² Veillard-Cybulsky: ibid.

²³ Ibid., pp. 130—131.

²⁴ J. Chazal: L'enfance délinquante, p. 75.

javnosti po odpustu iz zavoda. Takšna oblika dejavnosti v večini primerov prevladuje.

Razvojna akcija naj »doseže integracijo posameznika v družbene strukture.²⁵ Ta akcija je končni izid vseh prejšnjih. K vsemu temu pa je treba dodati tudi racionalno izrabo mladotnikovega prostega časa, ta bi morala spodbuditi njegove pogoste prikrite zmožnosti.

Šele vse to skupaj sestavlja vsebino prevzgoje tako, kot jo danes pojmuje. J. Chazal poudarja, da »se prevzgoja mladotnega prestopnika ne sestoji le v tem, da se znova prilagodi življenju v družbi z avtomatizmom v vedenju, temveč da se v čim večji meri vključi v družbo.«²⁶

Toda sodobne metode in celotna akcija prevzgoje se lahko popolnoma izkažejo le tedaj, če so za to prej izpolnjeni pogoji, tj. če obstaja zadostno število kazenskih ukrepov, ki so na voljo sodišču, in če je zagotovljena njihova raznolikost in nedoločena trajanja. Po drugi strani pa takšna akcija terja veliko število visoko specializiranih strokovnjakov in gmotno opremljenost prevzgojnih ustanov. Posebej bi poudarjali prvenstveno vlogo osebja, ki se ukvarja s prevzgojo mladotnikov. To je dandanes v večini držav posebno specializirano, ker so prišli povsod do prepričanja, da se brez visoko specializiranih strokovnjakov ne morejo doseči pomembnejši rezultati, pa naj pri tem uporabljajo še tako dobre metode. Nazadnje je treba omeniti, da postaja pomembna tudi arhitektura ustanov, v katerih se uresničuje obravnavanje.²⁷

3. 2. Sprejem in pomoč po prenehanju kazenskega ukrepa (postkura)

Na splošno naj bi mladotnik ostal v ustanovi določen čas, lahko daljši ali krajši, odvisno od doseženega prevzgojnega uspeha. Dejstvo je, da bo mladotnik po prvem šoku, ki ga je povzročila hitra ločitev iz njegovega dotedanjega okolja, vsaj okvirno sprejel življenje, ki se mu vsiljuje v ustanovi. Toda kot se upravičeno poudarja, namen prevzgoje ni v tem, da se doseže prilagoditev mladotnika režimu določene ustanove, ker to samo po sebi ne bi imelo pra-

vega smisla, temveč prav nasprotno, bivanje v ustanovi naj ga pripravi na življenje na prostosti.²⁸ To pa ni niti najmanj lahka naloga. Kot pravi Chazal, naj storimo kar koli že, ustanovi ne moremo odvzeti do določene mere umetno ustvarjenega ozračja.²⁹ Zato se tudi vsiljuje nujnost sprejema po prenehanju kazenskega ukrepa oziroma potreba po kazenski pomoči, ki je po svojem bistvu »sestavni del obravnavanja na sploh.«³⁰ Prehiter prehod iz ustanove je za mladotnika v marsičem nevaren in mu je zato treba pomagati. Poglavitna naloga postkure je namreč v tem, da se prepreči povratništvo mladotnikov.³¹ To seveda tudi pomeni, da je postkura podaljšek procesa prevzgoje za določen čas.³²

Postkura, je nujna in jo poudarjajo vsi sodobni koncepti,³³ dodati pa ji je treba še nekatere pripombe.

Postkura je nujna predvsem pri kazenskih ukrepih institucionalne narave (vzgojnih ukrepov in kazni) oziroma povsod tam, kjer je mladotnik kako potegnjjen v umetno ustvarjeno okolje, ki naj ga pripravi za prosto življenje zunaj ustanove.

Načini in oblike kazenske pomoči so tako številni, da je zares težko naštetih vse, ki se uporabljajo.³⁴ Vendar je ena izmed pogostokrat uporabljenih oblik pri moških prestopnikih na primer vojaški rok. Poleg tega pa vsebuje postkura tudi določeno pripravo še v času prestajanja kazenskega ukrepa institucionalne narave, čeprav se popolnoma uveljavi šele po koncu institucionalnega obravnavanja.³⁵

Postkura nazadnje terja tudi posebno organizacijo, ki bi bila zmožna izpeljati tiste ukrepe, ki se vsi skupaj vklaplajo v enoten proces prevzgoje. Tudi tukaj, kakor tudi povsod drugod, ne smemo prezreti pomembnega dejavnika — osebja.

²⁸ Les enfants et les adolescents socialment inadaptés, p. 153.

²⁹ J. Chazal, L'enfance délinquante, p. 92.

³⁰ Etude comparée sur la délinquance juvénile, p. 153.

³¹ Lj. Bavcon, op. cit. str. 95; Veillard-Cybulsky, op. cit. p. 136, pravita, da so najpogostejše recidivirali prav tisti mladotniki, pri katerih niso uporabili postkure.

³² La délinquance juvénile dans l'Europe d'après — guerre, p. 39.

³³ Lj. Bavcon, op. cit. str. 95.

³⁴ Etude comperée, op. cit. p. 153.

²⁵ Ibid.

²⁶ Ibid., p. 77.

²⁷ O tem je na primer 1961. leta govorila konzultativna skupina ZN za preprečevanje kriminala in za obravnavanje prestopnikov. Več o tem Veillard-Cybulsky, op. cit. 134.

4. Sklep

V zvezi s kazenskimi ukrepi in njihovim izpolnjevanjem smo našli le nekatere pogoje, ki jih je treba izpolniti. Seveda je uspešnost obravnavanja odvisna še od številnih drugih dejavnikov, ki jih ni mogoče vseh naštetih, nekaterih pa tudi ni mogoče predvideti. Po drugi strani pa je treba poudariti, da smo imeli v tej razpravi v mislih pogoje, ki veljajo za izpolnitev kazenskih ukrepov institucionalnega obravnavanja, in sicer za tako imenovane normalne primere. Druge oblike obravnavanja ne bi bile primerne za ta obrazec, ker so prilagojene posebnostim ukrepa, za katerega gre, in sicer tako glede metod prevzgoje kot tudi glede drugih ukrepov, ki zagotavljajo končni uspeh. Toda tudi če bi bili izpolnjeni temeljni pogoji, ki smo jih obravnavali, s tem še ni rečeno, da je zagotovljen popoln uspeh in da bo dosežen poglavitni namen uporabe kazenskega ukrepa, kajti na to lahko vplivajo še številni drugi dejavniki. Prav tako pa tudi morebitni neuspeh ne sme biti razlog za to, da bi se popolnoma odpovedali obravnavanju, temveč prej spodbuda za preverjanje temeljev določenega sistema.

Upošteva se celotno usmeritev na tem področju bi se morali truditi, da bi zakonodajalec upošteval nekatere pogoje, vsaj tiste temeljne, tj., da bi se povečalo število kazenskih ukrepov, in njihova raznolikost, pa tudi zagotovila njihova nedoločnost. Truditi bi se bilo treba tudi, da bi dobili tako predvideni kazenski ukrepi čim popolnejšo vsebino v duhu sodobnih prevzgojnih metod, kakor tudi, da se z večjim občutkom uresniči sprejemanje mladoletnikov, vse do končnega pripravljanja za samostojno življenje. Žal ne moremo reči, da je dandanes vedno tako. Redkokje imajo kazenski ukrepi omenjene lastnosti, po drugi strani pa tudi ni vedno pravilo, da praksa povsem uresniči zakonodajalčeve misli.

LITERATURA

1. Ancel, Marc: L'évolution moderne des tribunaux pour enfants. *Revue internationale de droit pénal* 1948, 2, 281—293.
2. Ancel, Marc: **Nova društvena odbrana — pokret humanističke politike**. Preveli Miodrag Jovičić, Ljubiša Lazarević. Beograd, Institut za uporedno pravo 1963. Str. 97.
3. Bavcon, Ljubo: **Kriminalna politika in njene tendence v socialistični družbi**. Ljubljana, Cankarjeva založba 1958. Str. 164.
4. Bavcon, Ljubo: Kriminalna politika in kazensko pravo na razpotju? **Naši razgledi**. Ljubljana 21. aprila 1972. Str. 233—234.
5. Bouzat, Pierre: Le Contrôle de l'exécution des mesures de Défense sociale. V.: **L'individualisation des mesures prises à l'égard du délinquant**. Ouvrage publié sous la direction de M. Ancel avec la collaboration de J.-B. Herzog. Paris, Cujas 1954. Str. 285—301.
6. Bouzat, Pierre et Pinatel, Jean: **Traité de droit pénal et de criminologie**, tome Ier. Paris, Dalloz 1963. Str. 314—316.
7. Chazal, Jean: L'expérience des tribunaux pour enfants, son exploitation devant les juridictions de majeurs. V.: **L'examen médico-psychologique et social des délinquants**. Premier cours international de criminologie (Paris — 15. sept. do 24. oct. 1952). Paris, Ministère de la justice 1953. Str. 511—522.
8. Chazal, Jean: De la prévention à la post-cure. Un problème de l'enfance délinquante. *Revue internationale de criminologie et de police technique* 1957, 1, 1016.
9. Chazal, Jean: **L'enfance délinquante**. Ed. »Que sais-je?« Paris, Presses universitaires de France 1961. Str. 75—97.
10. Conclusions du VII Congrès de l'Association internationale des magistrats de la jeunesse. *Revue pénitentiaire et de droit pénal* 1966, octobre-décembre, 988—990.
11. **La délinquance juvénile dans l'Europe d'après-guerre**. Strasbourg, Conseil de l'Europe 1960. Str. 37—55.
12. **Les enfants et les adolescents socialement inadaptés. Problèmes juridiques et médico-psychologiques**. Ouvrage publié sous la direction de A. Besson. Paris, Cujas 1958. Str. 312.
13. Eriksson, Torsten: Les techniques de l'individualisation Judiciaire. Rapport général pour la Section pénitentiaire. **8e Congrès international de Défense sociale** (Paris, 18—22 novembre 1971). Str. 16.
14. **Etude comparée sur la délinquance juvénile**. Deuxième partie: Europe. Nations Unies, Département des questions sociales. ST/SOA/SD/L/Add. I. 24. sept. 1952.
15. Lazarević-Matić-Simović: **Primena zavodskih vaspitnih mera**. Beograd, Institut za kriminološka i kriminalistička istraživanja 1965. Str. 160.
16. Pinatel, Jean: La méthode de l'éducation surveillée et la loi du 27 juillet 1942. V.: **Études de science criminelle et de droit pénal comparé**, publiées sous la direction de L. Hugueney et H. D. de Vabres. Paris, Sirey 1944. Str. 234—256.
17. Questions et Résolutions traitées et votées par le IXe Congrès Pénitentiaire international, Londres 1925. *Revue pénitentiaire et de droit pénal* 1925. Nos. 10—12, 178—185.
18. Racine, Aimée: L'indetermination de la Sentence dans les Juridictions pour Mineurs. *Revue de droit pénal et de criminologie* 1961, 1, 43—60.
19. Simon-Depitre, Marthe: Le régime pénal des mineurs: V.: **Le problème de l'enfance délinquante**. Ouvrage publié sous la direction de H. D. de Vabres et M. Ancel. Paris, Sirey 1947. Str. 118—150.

20. Teissier, Albert: Du droit pour le tribunal pour enfants d'ordonner, avec la sanction pénale, l'une des mesures édictées par les articles 15 et 16 de l'ordonnance du 2 fév. 1945. **La Semaine juridique (J. C. P.)** 1953. I. 1112.
21. Veillard-Cybulsky, Henryka et Maurice: **Les jeunes délinquants dans le monde.** Neuchâtel, Delachaux et Niestlé 1963. Str. 240.
22. Veillard-Cybulsky, Henryka: Les apports des sciences humaines au traitement des délinquants mineurs. Rapport présenté au **2ème Congrès International FONEME 1969** sur la formation humaine depuis l'adolescence jusqu'à la maturité (Milan, les 10 et 11 mai 1969). Str. 33—64.

UDC 343.915:37:343
8:37

Conditions for Efficiency in Treatment of Juvenile Delinquents

Perić, dr. Obrad, Scientific Research Fellow, Beograd

The article deals with some basic conditions influencing the efficiency of treatment of juveniles taking into account the existing level of their legal status. The author surveys these conditions within two groups: the first refers to the penal sanctions applied to juveniles, the second to their implementation. Within the first group, the author analyses the great variety of these measures and their indetermination. In the author's opinion the treatment should be the only criterion for differentiation of penal measures. At the same time, he is aware of the problems which such a stand-point may set forth. Besides, the penal measures on behalf of juveniles should be indeterminate.

The second group of conditions influencing the efficiency of treatment refers, above all, to the institutional treatment; especially to the reeducational methods (their evolution and contents) as well as to the problems of post-institutional help.

In summing up, the author emphasizes that the problems the article deals with are only some of those that influence the results of the treatment. Since these problems are numerous and can not be foreseen in the whole, it would be necessary for the legislator to take into consideration at least those referred to above.